

Manneke Pis in Kalidjati

Impressies van de erfgoedreis Indonesië

Cross-overs zie ik dezer dagen veel. Maar Manneke Pis had ik daarbij toch echt niet verwacht. Het is een klein beeldje in het Capitulatiemuseum in Kalidjati, waar we vanuit Bandung in aanwezigheid van Kolonel bd infanterie Sani, een 89 jarige Peta-veteraan naar toe zijn gereden. De meegekomen luitenant-kolonel Aris vertelt dat in dit beeldje microfiche boodschappen zijn verstopt en verzonden. Tussen wie en wie is me nog niet geheel duidelijk geworden. Waarschijnlijk KNIL naar KNIL. In de vlak bijgelegen Tjiaterstelling versloegen de Japanners op 5 maart 1942 het KNIL. Dat was de enige serieuze veldslag tussen het KNIL en het Japanse leger. Generaal Ter Poorten tekende de door de Japanse bevelhebber Imamura afgedwongen capitulatie op 8 maart 1942. Het museum is in een oude vliegenierswoning op het nog altijd functionerende militair Vliegveld van Kalidjati.

We zijn op zoek naar het gemeenschappelijk oorlogserfgoed van Indonesië en Nederland in de periode 1942 -1949. Dit naar aanleiding van de onlangs verschenen Reisgids Indonesië – Oorlogsplekken 1942-1949, naar een idee van Esther Captain. De reisleiding is in handen van Hans van den Akker, conservator van museum Bronbeek en van Ferry Bounin, die ook een deel van de lokale research deed.

Er gebeuren allerlei onverwachtse dingen naast de al geplande bezoeken, waardoor deze reis bijzonder intensief wordt. Onverwachtse uitnodigingen dankzij het feit dat Hans tevoren contact heeft gemaakt met Tin Ton, een zakenman die een speciale band heeft met veteranen. Aris regelt onderweg allerlei ontvangsten. Zo belanden we bij de burgemeestersvrouw van Kuningan (1,2 miljoen inwoners), die ons tracteert op thee met heerlijkheden en kunst aan de muur. Lingadjati valt onder het gebied van Kuningan. Deze historische plek, in het voormalige woonhuis van de familie Van Os, gebouwd in 1930, is een van de mooiste musea die we zien.

Het akkoord van Lingadjati was een diplomatiek akkoord, dat eenzijdig door Nederland is aangepast. Doordat de Nederlandse legerleiding zich militair sterk voelde, is er hevig gevochten in de zogenaamde eerste en tweede 'politieonele actie'. Deze terminologie verhuld dat er langdurig is gevochten. Professor Purwanto verwoordt dit zo, tijdens een ontmoeting in de Indonesisch Nederlandse Vereniging in Yokyakarta: 'Het feitelijke einde van de Nederlandse koloniale dominantie was de Japanse bezetting in 1942. Het einde daarvan was meteen de onafhankelijkheid. De poging van Nederland om weer een vinger in de pap te krijgen, mislukte'. Oorlog is een keuze, dat benadrukt reislieder Hans iedere keer. 'Elke ware geschiedenis is geschiedenis van het heden', deze uitspraak van Benedetto Croce citeert 'onze' veteraan Sani uit zijn stukgelezen exemplaar van W.F. Wertheims, Herrijzend Azië.

's Avonds worden we door de Brigade generaal van de Siliwangi divisie uitgenodigd voor een diner. Als we binnenkomen, blijkt er ook een karaoke van zingende kolonels bij te horen.

Indrukwekkend zijn de bijdragen van de ooggetuigen-deelnemers aan de reis. Ooggetuige Adri Geerligts, was in de oorlog een kind. Zij heeft in drie kampen gewoond en vertelt heel sterk vanuit haar herinneringen als kind. Achteraf omschrijft ze de kern van de Japanse kampen als 'strategie van laten verhongeren'. We kregen stijfselpap, maar op een gegeven moment zei mijn moeder dat we dat niet hoefden te eten, er zat toch niets in en het was zo vies. Het enige waarmee het te doen was, was een rood pepertje'. De Japanse kampbewaking vond het niet nodig dat kampkinderen opleiding kregen. Af en toe werd er illegaal wel onderwijs gegeven. 'Met een kikker of een slak kom je dan je leraar betalen. Ik had een paar tomatenzaadjes gekregen, en die kon ik opkweken en daarmee ook weer wat betalen'. Kees Blankevoort herkent ineens het Ambarawa kamp waar hij heeft gezeten. Hij schiet vol bij de herinnering aan zijn broertje die in Bandung door een granaatscherf om het leven kwam.

Naarmate de reis vordert worden de ontvangsten steeds prestigieuzer. De burgemeesteres van Surabaya onthaalt de veteranen en ons op een muzikale middag. De gouverneur heeft een groot feest opgetuigd met danseressen en wel honderd aanwezigen. Met de gamelanklanken nog in onze oren, komen we aan in het historische Oranjehotel, nu Majapahit. Surabaya is meer dan een woord in een liedje – het is een waardig einde van een geweldige reis.

Dineke Stam, maart 2011